

A teremtés

Időpont: 1962. november 12. Hétfő esti áhítat.

Alapige: 1Móz 2,4-15

Ez az égnek és a földnek eredete, amikor teremtettek. Mikor az Úr Isten a földet és az eget teremté,

Még semmiféle mezei növény sem vala a földön, s még semmiféle mezei fű sem hajtott ki, mert az Úr Isten még nem bocsátott vala esőt a földre; és ember sem vala, ki a földet művelje; Azonban pára szállott vala fel a földről, és megnedvesíté a föld egész színét.

És formálta vala az Úr Isten az embert a földnek porából, és lehellett vala az ő orrába életnek lehelletét. Így lőn az ember élő lélekké.

És ültete az Úr Isten egy kertet Édenben, napkelet felől, és abba helyezteté az embert, akit formált vala.

És nevele az Úr Isten a földből mindenféle fát, tekintetre kedvest és eledelre jót, az élet fáját is, a kertnek közepette, és a jó és gonosz tudásának fáját.

Folyóvíz jó vala pedig ki Édenből a kert megöntözésére; és onnét elágazik és négy főágra szakad vala.

Az elsőnek neve Pison, ez az, amely megkerüli Havilah egész földét, ahol az arany terem.

És annak a földnek aranya igen jó; ott van a Bdeliom és az Onix-kő.

A második folyóvíz neve pedig Gihon; ez az, amely megkerüli az egész Khús földét.

És a harmadik folyóvíz neve Hiddekel; ez az, amely Assiria hosszában foly. A negyedik folyóvíz pedig az Eufrátes.

És vevé az Úr Isten az embert, és helyezteté őt az Éden kertjébe, hogy művelje és őrizze azt.

Azt ígértem, hogy ma este a teremtésről, a világ teremtéséről és az ember teremtéséről fogok szólni. Két nagyobb fejezetre fog tagolódni a mostani gondolat-fűzésem. Először arról fogok szólni, hogy a modern bibliatudomány mit vall a teremtést emlegető bibliai igékről. A bibliatudomány adatait szeretném ismertetni. Azután a második részben szeretnék vallomást tenni arról, hogy az én tanulmányaim, imádságaim igevizsgálatom kutatásaim alapján, Isten kegyelméből mit hiszek és vallok a világ és az ember teremtéséről.

A bibliatudósok idevonatkozó tanításait hat tételbe sűríttem össze. Újszerűek lesznek ezek a tételek legtöbbször számára – a legtöbb lelkipásztor számára is újak lennének – meglepőek, itt-ott megbotránkoztatóak ezek a kritikai tudományos eredmények, de hát nézzünk szembe velük és először ezekkel ismerkedjünk meg. Felsorakoztatom ezt a hat tételt, s azután mondok róluk egyet-mást.

Az első tétel így hangzik: Nem egyféle, nem is kétféle, hanem sokféle elgondolás szólal meg a Bibliában a világ és az ember teremtésére nézve. Ez maga már nehéz tétel. Azt állítja, hogy nem egységes a Bibliának leírása a teremtésről.

A második tétel: Ezek az elgondolások és leírások nem speciálisan zsidó gondolatok. Ezek ismereteseek voltak abban a világban a zsidó nép körén kívül is.

Harmadik tétel: Ezek a leírások, elgondolások még kevésbé természettudományos tételek. Nem szabad úgy gondolni, hogy a Mózes első fejezeteiben helyszíni közvetítést kapunk a teremtésről, valaki a mikrofon előtt áll és elmondja. Nem szabad azt így hinni. Nem valami tudományos jegyzőkönyv, nem tudományos adatoknak a halmaza.

Negyedik tétel: Ezek a vallomások a teremtésről mithológikus formában leírt vallomások.

Ötödik tétel: Ezeknek a vallomásoknak nincsen az ember üdvélményétől elvonatkoztatható – és mondjuk: az egyetemek katedráira felvihető – tudományos jelentőségük. Az üdvélmény keretén belül megvilágosodik az ember számára a teremtés titka is, de akinek nincs üdvélménye, hanem csak műszerekkel dolgozik, annak számára ezeknek semmiféle tudományos jelentősége nincsen. De hiszen nem is ez a tendencia.

Hatodik tétel: Ezek a vallomások a teremtésről – ha jól megfigyeljük az összefüggéseket, a teológiai szituációt, amiben ezek megszólalnak – az derül ki, hogy Isten dicsőítése közben szólalnak meg, nem öncélúan, hogy most egy doktrínát adunk, hanem cél az Isten dicsőítése és annak egyéb témái közé odasorolódik a teremtés is. De a dolognak a jellege az Isten dicsőítése, nem pedig valami vita, vagy egy tudományos tételnek a meghirdetése. Az egésznek a jellege az Isten dicsőítése ezen a vonalon is.

Nézzük egy kicsit közelebből a hat tételt.

Az első talán megütköztető sokak számára: Nem egyféle, sőt nem is csak kétféle, hanem sokféle elgondolás és vallomás szólal meg a Bibliában Isten teremtő munkájára nézve. Itt mondok valamit Mózes öt könyvéről. Valami egyszerű igazságot, ami ma már aligha cáfolható, ha valaki tudományosan boncolgatja a régi okmányokat. Mózes öt könyvében szerkesztői munka is érezhető. Nem úgy van, hogy egy valaki leült és írt, hanem valamilyen szerkesztő régi iratokat, szent iratokat, a zsidó nép körében megszületett vallomásokat, bizonyágtételeket, történelmi műveket egybeszerkesztett. Azt mondja a jelenlegi tudomány, hogy három munka szerkesztődött egybe. A legrégebbit úgy nevezik: jahvista irat. Istent úgy nevezik, hogy Jahve. Ez a jahvista irat a Krisztus előtti 9. és 10. század fordulóján születhetett. Rá kb. 100 esztendőre született egy kiegészítés a zsidó nép üdvélményéről, egy másik vallomás, amit elochistának neveznek. Mert itt az Isten neve Elochim. És még 300 évvel később a 6. és 5. század körül jelent meg az a bizonyos szerkesztő, vagy szerkesztőség, amelyik maga is hozzáadott, de a két ősi iratot összedolgozta. Ezt nevezik papi iratnak. Szerkesztői a papok közül kerültek ki és igen nagy súlyt helyeztek a liturgikus részekre. Jahvista, elochista és papi szerkesztői iratból áll.

Az a meglepő dolog, hogy olyan gondosan, lelkiismeretesen használták fel az anyagot, hogy egyszerűen bedolgozták átjavítás nélkül. Annyira tisztelték ezeket a régi, egyébfajta szövegeket, hogy 2500 év múlva is egészen pontosan szálakra lehet szedni, pontosan lehet tudni, hogy itt befejeződik a jahvista könyv. Amit felolvastam, az a jahvista teremtés-történet. Nem az, amit megszoktunk. A megszokott történet úgy szól: *„Kezdetben teremté Isten az eget és a földet.”* (1Móz 1,1). A legelső szöveg ez az elochista szöveg. A jahvista teremtés-történet hátrébb, a magyar bibliának egy verse közepén kezdődik. Az előző így fejeződik be: *„És megáldá Isten a hetedik napot, és megszentelé azt; mivelhogy azon szűnt vala meg minden munkájától, melyet teremtve szerzett vala Isten. Ez az égnek és a földnek eredete, amikor teremtettek.”* (1Móz 2,3-4). Itt befejeződik az első számú teremtéstörténet és itt kezdődik a második számú teremtéstörténet. Ez ma már annyira közkeletű igazság, hogy ez ellen harcolni úgy, hogy ez egy egységes teremtéstörténet, gyermeteg dolog volna. Igenis tudomásul kell venni, hogy aki egybeszerkesztette Mózes öt könyvét, az a teremtésnél két önálló teremtéstörténetet fűzött egybe, anélkül, hogy egy szót változtatott volna benne. Tanulmányozzátok, meg fogjátok látni, egészen más a jellege, egészen más a gondolatvilága az egyik történetnek és más a jellege a másiknak. Ez, amit hallottatok, ez jahvista irat. Ezen érződik, hogy történelmileg nagyon régi irat, képekben beszél, szinte mesészerűen mondja el a teremtés történetét. A középpontban az ember van. Az emberre nézve meséli el a dolgokat, alig mond valamit a teremtésről. Már ott van az ember problémája. Úgy mondja el, hogy a férfi-embert teremtette és azután belőle külön az asszonyt. Az első számú úgy mondja: *„Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfiuvá és asszonynyá teremté őket.”* (1Móz 1,27). Az egyik úgy mondja: egy teremtési aktusban történt a férfi és az asszony

teremtése. A jahvista leírás azt mondja, hogy először a férfit teremtette az Isten, azután belőle a nőt. A régebbi gyermekded, meseszerű, az emberre gondol. Az évszázadokkal később keletkezett teremtés-leírás, amelyik az első sorokban olvasható, mindjárt megismerszik arról, hogy rendkívül csiszolt fogalmazás van benne. Érződik az, hogy nemzedékek fogalmazták ezt.

Úgy kell elgondolni, hogy először ezek szájról-szájra terjedtek évszázadokon át és úgy foglalták azután írásba. Azt vallják a biblia-tudósok, hogy nemzedékek dolgoztak egy-egy szaván annak az első helyen lévő – de történelmileg későbbi – teremtés-történetnek. Az szisztematikus, rendszeres, a kozmoszra tekint, nem az emberre elsősorban. – Csak úgy közben említem, hogy a héber nyelvben két szó van a teremtés kifejezésére: bárá és nászá. Nászá a meglevőnek a formálását jelenti. Rendkívül érdekes, hogy a hat napon át való teremtés történetében háromszor szerepel a bárá. Először a mindenséget megteremtette az Isten, azután a többi a nászá. Víz, növény, elválasztás, éjszaka-nappal. Ez nem bárá, ez egy rendezés. Amikor az állatvilág megjelenik, az életnek egy új minősége, akkor megint bárá. És amikor az embert teremti az Isten, harmadízben szerepel a bárá. Ami közben történt, az a meglevőnek a szervezése. Ennyire finoman át van gondolva minden. Ez egy csodálatos teológiai alkotás, ami valószínűleg nemzedékeken át csiszolódott. Nemcsak ez a két teremtéstörténet van. A zsoltárok könyvében, Jóbnál, a prófétáknál más-más teremtés-elgondolások szerepelnek. Egyszerűen fel kell adnunk azt a gondolatot, hogy a Biblia egységes, egy teremtés-vallomást ad elénk. Tudomásul kell venni, hogy párhuzamosan, egymás mellett különféle vallomások hangzanak a világ és az ember teremtéséről.

A második tételben: Ezek az elgondolások nem speciálisan zsidó elgondolások. Nem úgy van, hogy a környező népek semmit sem tudtak a teremtésről és előállt a zsidó nép és nagyszerű vallomást mondott. – Fordítva történt. Köröskörül gazdagon kidolgozott teremtés-mitológiák voltak, különösen a babiloniaiaknak voltak teremtés-hiteik és vallomásaik. Akkor, amikor a zsidókat még szinte nem is érdekelte a teremtés. Ez is meglepő. Azt mondják a bibliatudósok, a zsidó nép hite egy centrumból áradt széjjel. A centrum az volt, hogy Isten megszabadította a rabszolgaságból. Ez az alap crédó. Ez gyűrűzött széjjel. És a gyűrűzés során ez a hit elérkezett a teremtéshithez is. De nem ott kezdődött a zsidó nép hite. A legbelső kör az üdv-élmény volt a zsidó nép számára. És amikor ezt az üdv-élményt hitükben feldogozták, egyszerre csak kigyűrűzött a hitük oda, hogy az egész világnak Ura, teremtője az Isten. De az a gondolat, hogy Isten teremtette a világot, a környező népekben is megvolt. Persze egészen másként. Mert pl. a babiloni teremtés-történetek mitológikusak. Vagyis Isten-drámák zajlottak le az ő hitük szerint. A világosság istenei birkóztak a káosz sárkányokkal, a mélységben uralkodó fenevadakkal. Egy nagy istendráma volt ez. Megkötözték a sötétségnek sárkányfejedelmét és azután berendezték a világot, amelyet kiszabadítottak a káosz hatalmaktól. Ezekből bizonyos elemeket felhasználtak a Biblia szentírói. Zsoltároknál, Ezékielnél meg-megcsendül egy-egy mondat, amelyről a szakember megérzi, hogy a mondat mögött a babiloni istendramák vannak. Nem a zsidók találták ki, vagy ismerték fel a teremtés-történetet. Sokkal inkább ők a környező teremtéstörténetet mitológiátlanították. Nagyon ismert teológiai szakkifejezés lett a „Entmitologisierung” szaknyelven. Az istendramából odaért a zsidó nép, hogy e g y Isten van, de összefüggés van a környező népek mitológiája és az ő hitük között.

Harmadik tételhez ezt mondom: Ezek nem természettudományos tételek. Tehát ezt nem kell bővebben bizonyítani. Hiszen az a tény, hogy párhuzamosan, egymás mellett vannak különféle elgondolások, ez azt mutatja, hogy a szentíróknak nem az volt az érdekük, hogy valami nagyon tudományosat hozzanak létre. Nagy szabadsággal és bátorsággal egymás mellé tették a különféle elgondolásokat a teremtésről: majd ki fog derülni, hogy mi volt ennek az értelme. Ez a gazdagság már mutatja, hogy nem tudományos érdekük volt, amikor ezt leírták.

Negyedik tétel: mithológikus formában valami szellemi igazságot akartak elmondani. Erre az újszövetségből egy egyszerű szemléltető példa: Jézus elmesélte a tékozló fiú történetét. Pontosan úgy volt? Annak az apának csak két fia volt? Lánya nem volt? Felesége élt? A tékozló fiú története hordoz valami igazságot a mennyei Atya bűnbocsánatáról, türelmes szeretetéről. A tékozló fiú története valami szellemi igazságot hordoz. Nem a történet a lényeg, hanem a benne rejtőzködő szellemi igazság. Így értem azt, hogy mithológikus történetek ezek. Az, hogy hat nap, az semmiképpen sem hatszor huszonnégy órát jelent. Az, hogy Édenkert, vagy az, hogy kígyó, vagy az, hogy élet fája, ezekre nyugodtan azt lehet mondani, hogy mithológikus elemek, meseszerű keret, amelyben nem az a fontos, hogy a kígyó „hollandusul beszélt-e vagy angolul” – mint Hollandiában vitáztak róla. Az, hogy a kígyó jött és megkísértette őket, ez meseszerű formában mond el valami fontos igazságot. Az rettenetes dolog, hogyha mi a kígyónak a farkát fogjuk, ahelyett, hogy a kígyótörténetben levő igazságot hirdetnénk az embereknek. Rettenetes az, ha azon vitatkozunk, hogy hatszor 24 óra, vagy hatszor millió esztendő.

Ötödik tétel: Az üdv-élménytől nem lehet elvonatkoztatni a teremtés történetét. A zsidó nép első hitélménye az volt, hogy Isten kiszabadította őt Egyiptomból. És később terjeszkedett ez a hit tovább-tovább. Három ilyen kört szoktak a tudósok felmutatni. Az első, a belső kör az volt, hogy üdvösséget kaptunk az Isten szabadítása által. A második kör: mi az, hogy ember? Itt nem orvosi problémák foglalkoztatták az ókori embereket. Az foglalkoztatta őket, miért betegszik meg az ember, miért hal meg az ember, miért olyan erős a bűn, milyen összefüggés van a bűn és a betegség, a bűn és a szenvedés között? Ezekből született a jahvista teremtéstörténet, 1Mózes 2. és 3. A saját üdvélményükön túlmenően, egyetemesen az emberi problémával kezdtek foglalkozni. A harmadik kör a kozmosz világa. Hol vannak a határai, hogy keletkezett, mikor múlik el, milyen rendje van? Amikor ezzel kezdtek foglalkozni, akkor született meg az 1Mózes 1... Akinél a centrum, az üdv-élmény hiányzik, az sohasem fogja megérteni a teremtést. Ez nemcsak az ószövetségi korban volt így, hanem tessék kinek-kinek a saját egyéni hitére gondolni. Aki átmentek a halálból az életre, azok tudják, hogy úgy volt: amikor először Isten kiszabadított a halálból, csak azt tudtam, hogy belegabalyodtam a bűnbe és Jézus Krisztus kiszabadított ebből. Az egészséges üdv-élmény nálunk is így kezdődik. És akkor, amikor ezt átélte, akkor kezd el gondolkozni és akkor az emberben megszületik a jahvista bizonyágtétel az ember teremtéséről, bűnbeeséséről. És tovább töpreng és eljut oda, hogy Isten az ura az egész világmindenségnek.

Tessék elgondolni, hogy aki igazán eljutott hitre, az ott kezdte, hogy teremtés? Én nem ott kezdtem. Belegabalyodtam a bűneimbe és valami irgalmas kéz kioldozott. És amikor átéltem, hogy milyen jó a Szentlélek erejében, bűnbocsánatában élni, akkor kezdtem el gondolkozni. És így jutottam oda, hogy Isten az ura a világnak. Ha valaki azt mondja, hogy akkor hiszek Jézus Krisztusban, ha nekem a teremtés történetét elmagyarázza, így nem lehet. Az üdvélmény következtében megérti a teremtést, de a teremtés megértése által senki sem jut el üdvösségre. A zsidóknál évszázadokban kimutatható a sorrend, nálunk néhány évtized. Aki átélte a szabadítást, eljut oda, hogy Isten ura a világnak.

Amint a zsidó nép megélte azt, hogy az üdv-élményből meghúzta a szálakat a teremtésig, velünk az újszövetségben ennek az ellentéte is megtörténik. Előre húzzuk a szálakat az örökkévalóságig. Isten teremtette a világot és a Krisztusban nyert üdv-élményből a hit meghúzza a szálakat. Az egész világ jövődjére nézve is Isten kezében van. Ameddig Isten akarja, tartja, lesz ez a világ. De az üdv-élménynek a továbbgyűrűzése ez, a hitvallók perspektívájában.

Még az utolsó tétel: A Bibliában tehát a teremtéstörténet sose egy öncélú dokumentum gyanánt jelentkezik, hanem az Isten dicsőítése közben jelenik meg. Gyönyörű textust olvashatnék. Egyet-kettőt hadd olvassak, hogy egy kicsit eszméljünk arra, hogy a teremtés-

történetet rosszul használjuk, hogyha kezdjük a Mózes első könyvén és azután hogy is volt? Nézzétek meg, hogy az Ézsaiás 40,26-ban hogy hangzik a teremtés-történet, hogy van beleépítve a teremtés az Isten dicsőítésébe? „*Emeljétek föl a magasba szemeiteket, és lássátok meg, ki teremté azokat? Ő, aki kihozza seregeket szám szerint, mindnyáját nevéen szólítja; nagy hatalma és erőssége miatt egyetlen híjok sincsen.*” Isten nevéen szólította, hogy „Csillagok!” és a csillagok – lettek. „*...örökkévaló Isten az Úr, aki teremté a föld határait. nem fárad és nem lankad el;*” (Ézs 40,28). Így beszél a Biblia a teremtésről a csüggedező népnek. A hitben megtántorodott népnek azt mondja: Hát elfelejtettél? Azt hiszed, hogy erőtelen az Isten? Nézd, Ő teremtette, Ő benne megújul a te hited.

Ézsaiás 42,5-7-ben, ahol a Messiásról van szó a teremtés és a megváltás szépen ölelkezik. „*Így szól az Úr Isten, aki az eget teremté és kifeszíté, és kiterjeszté termésével a földet, aki lelket ad a rajta lakó népnek, és lehetet a rajta járóknak: Én, az Úr, hívtalak el igazságban, és fogom kezedet, és megőrizlek és népnek szövetségévé teszek, pogányoknak világosságává. Hogy megnyisd a vakoknak szemeit, hogy a foglyot a tömlőcből kihozzad, és a fogházból a sötétben ülőket.*” A teremtő Isten küldi el a megváltó Istent, a Messiást.

Befejezem ezt a biblia-tudományos ismertetőt. Így vall a modern bibliatudomány a teremtésről. Ezt az utolsó tételt hangoztatom még egyszer: nem öncélú tudományos előadás a teremtés a Bibliában, hanem az istenélményben kivirágzott felismerés. A teremtésről az Isten dicsőítése közben szólal meg az ótestamentum népe. És még ezt magyarázatul hozzáfűzöm: Isten dicsőítése babiloni gondolatokkal? Igen. Erre azt mondja a bibliai-tudomány, hogy a zsidó kegyesek az akkori világgépet használták fel az Isten dicsőítésére. Akkor úgy gondolták, hogy az ős-szörnyetegekkel megviaskodott az Isten. Ez volt akkor a „tudományos világgép”. Ezt a képet felhasználták, hogy így dicsőítsék Istent.

Itt van az átmenet az én vallomásomhoz. A bibliatudomány szigorúan nyelvészeti, kortörténeti, irodalmi vizsgálódásokkal kimutatta, hogy a Szentírásban ez történt: az akkori teremtésgondolatokat befűzték az Isten dicsőítésének a himnuszába. Az indulat az volt, hogy dicsőíteni akarom az Istent és az anyagot vették az akkori tudományos világgépből.

Most mondom el a vallomásomat:

Hiszem és vallom, hogy Isten teremtette a világmindenséget és teremtette és teremti az embert. Ezt a hitemet szeretném a mostani tudományos világgéppel szemléltetni, ennek a kategóriáival elmondani.

Előbb egy hasonlatot. A IX. szimfónia csodálatos alkotása Beethovennek. Elgondoltam, milyen sok húr elszakadt a hegedűkön, mióta először játszották. És még számtalan sok húr fog elszakadni és újra húrt hangolnak és fogják játszani a IX. szimfóniát. Értitek, mire gondolok? A Mózes első könyvében az akkori világgép képrendszerének a húrját feszítették ki és azon dicsőítették az Istent. Elszakadt azóta az a húr. Tudjuk, hogy nem lapos korong a föld, nincsenek kifeszítve a csillagok egy mennyei kárpiton. Új húrokat feszítettek ki és ezeken kell az Istent dicsőíteni. És ne gondoljátok, hogy a mai törvények végérvényesek. Száz év múlva nevetni fognak rajta. De hát nekünk ezek állnak rendelkezésünkre. És ha Istent dicsőíteni akarjuk, ezekkel muzsikáljuk Isten dicsőítését. Így szeretnék röviden szólni a teremtésről.

Azt mondjuk, a mai világgép az evolucionista atomfizikára épül fel. Energia és anyag egymásba átváltozható óriási tömkelege a világmindenség. Az energia hol tisztán energia formájában jelenik meg, hol anyaggá sűrűsödik. Az atomfizika kimutatta, hogy az anyag elemei, az atomok, energiák. Azt valljuk, hogy az anyag energia nagy együttese a világmindenség. Az energia sűrűsödhet anyaggá és az anyag széttrobbanhat energiává. De mi

az, hogy energia? Ha odacsapok erre az asztalra, itt hő keletkezik, hang keletkezik, energia keletkezik. De azt, amit egy fizikus energiának nevez, azt lehet más szemszögből akaratnak nevezni. Ott vagyunk a teremtésnél. Isten akarja, hogy legyen világ. Az Ő akarata félelmetes arányú, irtózatosszerű energia. Az Ő akarata energiaként észlelhető, amely összesűrűsödhet anyaggá.

Ez azt jelenti, hogy ahol csak van valami, ott valami módon Isten van jelen. Isten akarja, hogy az legyen. És ha Isten azt mondja, hogy elég, akkor szétrobban recsegve, ropogva a világmindenség. Most akarja Isten, hogy legyen világ. Az Ő akarata sűrűsödik energiává és azt mérleseklik a fizikusok. Amit a fizika ma tanít az anyag és az energia összefüggéséről, az kiválóan alkalmas arra, hogy a teremtés himnuszát ezen a húron játsszuk.

Ember. Tulajdonképpen a tudomány nem tudja eldönteni a vitát, hogy mikor lett emberré az ember? Mi teszi emberré az embert? Egészen különböző teóriák vannak. Egyik az, hogy amikor leszállt a fáról és a kezével elkezdett szerszámokat fabrikálni. Vagyis a munka tette emberré az embert. A másik felfogás szerint a nyelv, a beszéd, a szellem kibontakozása tette emberré az embert. Ki tudná a vitát eldönteni? Adataink nincsenek. Senki sem volt ott. Nyitva van tulajdonképpen tudományosan a kérdés, hogy mikor lett emberré az ember és mi tette emberré az embert. Szabad nekünk megszólalni ebben a vitában és idézni a mi Urunk Jézus Krisztus szavát. Ez az én legszemélyesebb hitvallásom. Azt mondja Jézus: „*Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Istennek szájából származik.*” (Mt 4,4). Az én hitvallásom az, hogy az Isten szelleme teszi emberré az embert igazán. Volt a történelemnek a háttérben egy ünnepi pillanat, amikor az Isten szelleme beáramlott a világba. Ez az ember teremtése. Az élet lehetétét lehelte az orrába, mondja mithikusan az Ige. Az Isten szelleméből adott szellemet az embernek. Amikor a szellem fénye felragyogott, akkor lett ember az ember. Ez a mi hitvallásunk. Az ember csak, mint partner tud ember lenni, amikor az isteni partnerrel együtt jár. Az ember Isten jelenlétében tud igazán emberré lenni. Sajnos, a történelem félelmetes bizonyosságot tud adni arról, hogy embertelenné lesz az ember. Az állat nem tud állattalanná lenni. A kutya, ha megvész, akkor is kutya. Az állat nem tud önmagából kivetközni. Az ember méltósága az, hogy embertelenné lehet, mert csak akkor ember az ember, ha Istennel kapcsolatban van. Én azt hiszem az emberről, hogy nemcsak kenyérrel él. Ha az emberiség egyszer elkezd csak kenyérrel élni – és ebben benne van a televízió, muzsika, Shakespeare is – itt van a történelem nagy problémája. Ember lesz-e az ember, vagy elembertelenedik az emberiség? Ennek igen súlyos következményei lesznek, és már-már a fejünk felett lógnak bizonyos vészfelhők.

Én így hiszek a teremtésben. A mai gondolatoknak a húrjain lehet így zengedezni az Isten dicsőségét. Ura Isten ennek a világnak és ura az emberi életnek. És akkor leszek emberré igazán, ha Istennel találkozom, előtte meghódolok, veszem az Ő szellemét, nemcsak kenyérrel élek, hanem az Ő szellemével. Anyagi és szellemi világban élek.

Még két utolsó mondatot. Az ember istenképű lény a teremtéstörténet szerint. Miben áll az ember istenképűsége? Abban, hogy az Isten élete megjelenik az emberi életben. Egyszóval a szeretet megjelenik az emberben. Az ember istenképűsége az, hogy szeretetben él. Ez az isteni élet.

Mi az ember küldetése? A káosz-hatalmak megfékezése és a kozmosz-erőknek a felragyogtatása. Kozmosz annyit jelent, mint ékesség, szép rend. Az ember küldetése az, hogy a káosz-erőkből – gyűlölet, halál, betegség, erőszak, hazugság, aljasság; ezekből a káosz-erőkből kozmoszt, rendet teremtsen.

Csodálatos embernek lenni Isten szellemének vezetése szerint!
Ámen.